

สรุปผลการวิจัยและขอเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

จากการได้ศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับทฤษฎีเรื่องการดิศของและความหลุดพ้นในปรัชญาเซนมาแล้ว เราจะเห็นได้ว่าจุดหมายสูงสุดของชีวิตก็คือการบรรลุโมกษะหรือหลุดพ้น ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อชีวะสามารถแยกออกจากอชีวะหรือวัตถุได้โดยเด็ดขาด โดยการปิดกั้นการหลั่งไหลของอนุภาคกรรมใหม่ และการทำลายอนุภาคกรรมเก่าให้หมดไปดังกล่าวนั้น เมื่ออชีวะแยกออกจากอชีวะได้โดยเด็ดขาดชีวะก็จะบรรลุโมกษะ แต่อย่างไรก็ตามชีวิตทุกชีวิตไม่สามารถจะบรรลุโมกษะได้หมด เพราะอนุภาคของกรรมที่ห่อหุ้มแต่ละชีวะอยู่นั้นมีมากน้อยแตกต่างกันออกไป ดังนั้นทฤษฎีศาสตร์ของเซนจึงมีลักษณะเป็นอสัมมุนิยม (non - absolutism) คือไม่ได้แสดงความแน่นอนตายตัวเกี่ยวกับเรื่องของการบรรลุโมกษะ เพราะทุกคนไม่จำเป็นต้องเพียรปฏิบัติธรรมเพื่อความหลุดพ้น เซนจึงแบ่งศีลธรรมออกเป็น ๒ ระดับคือ ศีลธรรมในทางปฏิบัติซึ่งเป็นข้อปฏิบัติของทั้งคฤหัสถ์และนักบวช และศีลธรรมชั้นอุคต ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติเพื่อการบรรลุโมกษะเท่านั้นจึงหมายถึง คบะ นั้นเอง ผู้ปฏิบัติคือพวักบวช สำหรับคฤหัสถ์หรือผู้ครองเรือนก็ปฏิบัติศีลธรรมที่ลดหย่อนกว่านักบวช เนื่องจากการต้องใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคม การปฏิบัติศีลธรรมอย่างเข้มงวด เช่น นักบวชยอมเป็นไปไ้ยาก

หลักจริยศาสตร์ของเซนเน้นที่ความมีศรัทธาชอบเป็นหลัก เมื่อมีศรัทธาชอบแล้ว การมีความรู้ชอบและการประพฤติชอบก็จะเป็นไปไ้ได้ง่ายขึ้น การจะบรรลุโมกษะต้องมีทั้งศรัทธาชอบ ความรู้ชอบ และความประพฤติชอบ ประกอบกันไป จากข้อสรุปทฤษฎีเรื่อง การดิศของและความหลุดพ้นของเซนดังกล่าวแล้ว จะสามารถเห็นข้อสังเกตบางประการได้คือ

๑. ปรัชญาเซนมีลักษณะใจกว้าง พึงยอมรับความจำเป็นบางประการในการครองเรือน จึงกำหนดศีลธรรมไว้ ๒ ระดับ ผู้เป็นคฤหัสถ์ก็ปฏิบัติศีลธรรมสำหรับผู้อยู่ครองเรือน คือ อนุพรต ๕ ซึ่งประกอบด้วย อหิงสา (การไม่เบียดเบียน) สัตยะ (การมีความสัตย์) อัสเตยะ (เว้นจากการขโมย) พรหมจรรย์ (การไม่ประพฤติผิดในกาม) และ อปริกรหะ (การไม่ติดข้องในสิ่งทั้งปวง) ส่วนนักบวชก็ปฏิบัติพรตที่เข้มงวดกว่า

๒. จากการกล่าวถึงอนุพรต ๕ จะเห็นได้ว่านอกจากเซนจะเป็นศาสนาที่มีใจกว้างแล้ว ศาสนาเซนยังเป็นศาสนาเพื่อสังคม เพราะถ้าในสังคมใดมีเซนศาสนิกชนซึ่งสามารถปฏิบัติอนุพรต ๕ ได้ครบถ้วนโดยไม่ขาดตกบกพร่อง และปฏิบัติอย่างเป็นประจำไม่ละเว้นเสีย สังคมนั้นย่อมเป็นสังคมแห่งความสงบสุขปราศจากความเดือดร้อน เนื่องจากเซนเน้นหนักในเรื่องหลักอหิงสาหรือการไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกันไว้มาก เพราะเซนถือว่าทุกชีวิตมีค่าเท่ากัน หลักอหิงสาจึงเปรียบเหมือนหัวใจของอนุพรตทั้ง ๕ พรตอีก ๔ ข้อหลังยอมเป็นไปในลักษณะการส่งเสริมและสนับสนุนพรตอหิงสาทั้งสิ้น

๓. เซนเน้นในเรื่องความเป็นเอกภพของความเชื่อ ความรู้ และความประพฤติ ดังนั้นจริยศาสตร์ของเซนจึงเป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน ระบบจริยศาสตร์ของเซนจึงเป็นระบบจริยศาสตร์ที่มีชีวิต มีใจปรัชญาแห่งความฝัน เซนศาสนิกทั้งคฤหัสถ์และนักบวชสามารถประพฤติปฏิบัติตามกฎของความประพฤติที่ระบุไว้ในคัมภีร์ศาสนาได้ในชีวิตประจำวัน

จากข้อสังเกตทั้ง ๓ ประการดังกล่าว แสดงให้เห็นชัดเจนว่า ไม่เป็นที่น่าแปลกใจเลยว่าทำไมศาสนาเซนจึงเป็นศาสนาสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาที่เติบโตรุ่งเรืองคู่กันมา แต่อย่างไรก็ตามศาสนาเซนก็มีความสำคัญอยู่แต่เฉพาะในประเทศอินเดียเท่านั้น มิได้แพร่หลายออกไปในประเทศอื่น ๆ เช่น ศาสนาพุทธ ซึ่งแสดงว่าศาสนาเซนยอมมีขอบบวรหรือไม่นำเลื่อมใสศรัทธาบางประการ ที่ทำให้เราเห็นได้จากการศึกษาทรรศนะเรื่องการศึกษาของและความหลุดพ้นมาแล้ว ขอบบวรที่ทำให้เกิดความไม่นำเลื่อมใสศรัทธาดังกล่าว น่าจะเป็นเรื่องการศึกษาข้อบังคับทางศาสนาอันเข้มงวดของนักบวชบางประการคือ

๑. การทรมานกายให้ได้รับความเจ็บปวด ซึ่งตามทฤษฎีของเซนเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับนักบวชเซนที่ต้องการบรรลุโมกษะต้องปฏิบัติ เพราะการทรมานกายถือว่าเป็นการปฏิบัติวิธีหนึ่งที่จะช่วยทำลายอนุภาคกรรมเก่าให้หมดสิ้นลงไปได้ แต่ในสายตาของคนทั่วไปการทรมานกายให้ได้รับความเจ็บปวดนั้น ย่อมเป็นเรื่องไร้ประโยชน์ เพราะธรรมชาติของคนย่อมต้องการหลีกเลี่ยงจากความเจ็บปวดและความทนทุกข์ทรมาน การปฏิบัติกฏทางศีลธรรมของศาสนา แม้จะเป็นเรื่องของความเข้มงวดแต่ก็ไม่มีควาจำเป็นใด ๆ ที่จะต้องถึงกับต้องทรมานร่างกาย โดยเฉพาะในสายตาของชาวพุทธ การที่จะบรรลุถึงสภาพนิพพานได้ สิ่งสำคัญที่สุดก็คือปัญญาและการที่จะมีปัญญาดูคมองแจ่มใสโดยมต้องอาศัยสภาพร่างกายที่สมบูรณ์ไร้โรคภัยไข้เจ็บหรือความเจ็บปวดทรมานใด ๆ

๒. การเปลือยกาย นักบวชในนิกายทิฆัมพรเป็นนักบวชเปลือย จุดหมายของการเปลือยกายก็เพื่อขมรรลุพรตข้อปริศนหะ หรือการไม่ติดข้องในสิ่งทั้งปวง คือสละทรัพย์สินทุกสิ่งทุกอย่างที่มีแม้กระทั่งเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม แต่การเปลือยกายในสายตาของคนทั่วไป ย่อมเป็นสิ่งที่น่าละอายและน่ารังเกียจ ตามปกติธรรมดาคนเราย่อมต้องมีความละอายจึงต้องมีการนุ่งห่มเสื้อผ้าเพื่อปกปิดร่างกายให้พ้นจากความอูจจาดตา โดยเฉพาะบุคคลที่ยังมีความจำเป็นที่จะต้องพบปะติดต่อกับบุคคลอื่น ๆ อยู่ การสละทรัพย์สินทุกอย่างนั้นเป็นเรื่องที่น่าสนับสนุน เพราะเป็นการตัดกิเลสในเรื่องการแสดงความเป็นเจ้าของให้สิ้น แต่ก็ไม่มีความจำเป็นถึงกับต้องสละเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มเสีย และการปฏิบัติข้อนี้เองที่เป็นจุดอ่อนของศาสนาเซน ทำให้ถูกมองควยสายตาที่ดูหมิ่นเหยียดหยาม เพราะใครก็ตามที่รู้จักศาสนาเซนเพียงผิวเผินก็จะรู้จักศาสนาเซนในรูปของศาสนาที่มีนักบวชเปลือยเท่านั้น

๓. ในบทที่ ๕ ได้กล่าวถึงแนวปฏิบัติเพื่อถึงซึ่งความหลุดพ้นไว้ในพรตข้อศึกษาพรต (Sikṣāvratas) จะมีพรตอยู่ข้อหนึ่งซึ่งเป็นข้อ ๔ คือ สัลเลขนาพรต (Sallekhanāvratas) ซึ่งหมายถึงการทำพิธีฆ่าตัวตาย (The ritual of voluntary death) มีลักษณะขัดแย้งกับหลักธรรมที่เป็นหัวใจของศาสนาคือหลักอหิงสา (การไม่เบียดเบียน) เพราะการถือหลักอหิงสานั้นต้องมีการเว้นจากการประทุษร้ายต่อสิ่งมีชีวิต ทั้งทางกาย วาจา และใจ แม้จะเป็นสิ่งมีชีวิตที่เล็กที่สุดก็ตาม ดังนั้นการฆ่าสิ่งมีชีวิต เช่น คน ย่อมถือเป็น

บาปอย่างมหันต์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฆาตคนเองนั้นยอมเป็นเรื่องดีอย่างไร้ค่าให้อภัย
แม้จะอ้างว่าเป็นการฆ่าตัวตายที่มีสัจธรรม ในสายตาของคนทั่วไปยอมไม่ว่าจะมีคนเห็น
คล้อยตามกับพรตชนเลย

จากข้อสังเกตดังกล่าวเกี่ยวกับหลักธรรมของศาสนา เราก็จะเห็นว่ามียุทธศาสตร์
และข้อเสีย แต่ถ้าวิจารณาด้วยใจที่เป็นธรรมแล้วจะเห็นว่าหลักหลักธรรมของ เชนนั้นมี
ข้อดีมากกว่าข้อเสีย แต่อย่างไรก็ตามในสายตาของคนทั่วไปแม้จะมีข้อเสียเพียงเล็กน้อย
แต่ข้อเสียนั้นมีลักษณะเป็นจุดเด่นมากก็ยอมเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์และขยายความกันไปในทาง
ที่เลวมากขึ้น ดังนั้นศาสนาเชนจึงยังคงเป็นศาสนาที่ดำรงอยู่ในอินเดียเท่านั้น มิได้ถูกเผยแพร่
ไปยังประเทศอื่น ๆ ดังศาสนาอื่น

ข้อเสนอแนะ

สำหรับหัวข้อการวิจัยพรรณานี้ เรื่องการศรัทธาและความหลุดพ้นในปรัชญาเชน
ฉบับนี้ เน้นหนักไปในการวิจัยเรื่องการศรัทธาและความหลุดพ้นในปรัชญาเชนเป็นหลัก
ส่วนการนำไปเปรียบเทียบกับพรรณานี้ของนักปรัชญารวมสมัยในบทที่ ๒ นั้น ก็เป็นการเปรียบเทียบ
เทียบอย่างพอเป็นสังเขป สำหรับการวิจัยต่อไปที่ควรจะทำก็คือการนำพรรณานี้เรื่องการ
ศรัทธาและความหลุดพ้นของปรัชญาเชนและพุทธปรัชญามาเปรียบเทียบกันอย่างละเอียด
เพราะเรื่องการศรัทธาและความหลุดพ้นถือว่าเป็นหลักคำสอนที่สำคัญที่สุดของทั้งสองศาสนา
เชนเดียวกัน ซึ่งจะช่วยให้มีความรู้ในหลักจริยศาสตร์ของทั้งสองศาสนาได้กว้างขวาง
ยิ่งขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย